

ראה גולדברג: מקור - בעלת הארמון; תרגום - היינריך ה-4

התיאטרון קסם למשוררת

הספרות הרוסית המודרנית. משעממת אותי במקצת, אומרת לאה - כי כולם כותבים לפי אותה המתכונת. נראה לי כי עכשיו תגשבו שם לוח חדשה, אהרתי. העוסקת את ברצון בתרגומים? אני אוהבת לתרגם. תרגום - זהו משמעת. אדם לומד בו גמישות של סני נון וכניעה לדיוק של המלה. תרגום של שירה. הוא תרגיל מצוין לשליטה בצורות, ללימודי הערכה של המלה, משקלה וקצב. אני עוסקת בחשק ובאהבה בתרגום. כשהוצאתי קובץ קסן של שירי סטרדקה - היה לי זה לחג. כמו כן תרגמתי כמה משירי דנטה. מעט מן השירה הגרמנית, וביניהם הופטנסטל ורילקה: באנטולוגיה "ילקוט השירה הרוסית" עוצאנו - שלונסקי ואני - תרגמתי בעיקר מן השירה הרוסית החדשה.

"מה הם המחזות אשר תרגמת?" "רבים, ביניהם - "פר גינט", "הנפש הטובה" לברנט, "בית ספר לנשים" - מולייר, "המת הזה" - טולסטוי, "המעגל הלבן", ועכשיו, הנרי הרביעי" - של פירנדלו."

שוחחנו עוד על ספרות ילדים ושירי ילדים. ולא אומרת: "ספרות ילדים ותיאטרון. יש בהם קו אחד משותף. יותר מכל סוג ספרות אחר, דורשים הם התחשבות בקהל, ויש כאן הכרה של הצלחה לאלתר, בלייקה - אחרת! יכולה אני לחשוב: טוב, יבינו או לא יבינו - השיר דורש זאת. אך שירי ילדים פונה אל קהל מיוחד, שהכרה הוא כי יבין אותו, ואז יאהבנו וייענה לו. עם זאת, גם בשיר ילדים, כמו בדומה טובה, אסור לעשות ויתורים על השבון הרצון הזה למצוא הן. משום כך כותבת אני שירי ילדים ברצינות גמורה. אני הושבת שבשירי ילדים צריכה הלשון לה" יות דלה ופשוטה. לגמרי לא אכתב לי, אם הילד לא יבין מלה אחת או שתיים. המלה תקלט בתוכו בחד, עם המוטיקה של השיר. כושמעותו תתבאר במשך הש" ניס, כי המלה נשארת שלו, מוקפת מ" מעות מוסיקלית, שהיא הרבה יותר מובנת לפעמים, מאשר פירוש לכסיקוני גרידא. כתבתי הרבה שירי ילדים", אומרת לאה - "ואולי הגיע הזמן לתוציא את השירים החדשים בקובץ. נאספו כבר די. פעם נהגת הייתי לפרסם את שירי היל" דים ב"דבר לילדים" - עכשיו ב"משמר לילדים".

ושכחתי. רק כעבור שנים התחלתי לספל בו שוב". פתאום קמה ממקומה, איוו מניסית אורחים אני! שכחתי להציע משקה, שהוא. תה או קפה? וכ" שהלכה להביא קפה, הרהרתי בינתיים ביני לבין עצמי על אנשים וספרים... הנה אשה זו, כרתה כאילו ברית עם האות המודפסת, הקיפה עצמה במאות ספרים, ספרי שירה ופרוזה, וכן פילוד סופיה בשפות רוסית, צרפתית, גרמנית, אנגלית, איטלקית, וכמובן - בעברית. לספרים, פה אצלה, יש מראת אחר, - שונה: יש פנים אינטימיות של ידידות והכנה. יש בהם מריח היד המחוקקת בהם, מאור העינים הקוראות בהם, - או שמא רק נדמה לי כך.

"מי הם הסופרים האהובים עליך?" שאלתי את לאה.

"לאחרונה עסקתי הרבה מאוד בפטררקה, וסופר שאיני חדלה לקרוא - הוא דנטה". "ומן הספרות המודרנית?"

לאה עונה, כי לא תהיה לדעה על כך השיבות, היות ואין היא מספיקה לקרוא הרבה, בזמן האחרון, לרגל עבודתה באר גיברטיטה, עוסקה היא בעיקר בספרות המאה שעברה. אוהבת היא במיוחד את הספרות האיטלקית - את השפה ואת רוח הארץ והעם. לדבריה, אחד הבולטים בספרות האיטלקית הוא מורכבה, כמה מספריו מוכיחים כשרון רב, וחבל רק שהוא מקדיש הרבה מכתבתו לנושא שבינו לבינה בחיי המשפחה. תאורי החב" דה שלו הם ממש בלוקיים. סופר אחר, שבו מלחמה למלחמה, הוא איטלוס וויז, ספור טריאסטני מזור מאד ומענין מאד. לא מזמן תורגם ספר משלו לאנגלית, וכדאי מאד לקרוא אותו.

תיו היו טובות, ומאד במקומן, יש והיה אמר: "כאן לא אמרת את מה שרצית במלואו, וכאן אמרת אחד וחצי".

"ביצד הגעת לנושא "בעלת הארמון"? בשנת 47 ביקרתי בצ'כיה ושם נתתי לילה אחד בארמון, שהפכוהו לסנטוריום של סופרים. בדרך לשם, סיפרה לי המ" לווה כי בארמון זה ישב פריג - המושל הנאצי בצ'כיה, מס' 19 היה חדרו, ומספר רים שהחצר יפה להפליא. אם נהיה ברות מזל נקבל חדר זה ללינת הלילה". אמרה לי המלה, אך אני - זכורני - אמרתי לה אז, שאני מותרת על התענוג מראש, בחדר זה לא הייתי יכולה לעצום עין.

בטירה זו פגשתי באדם אחר, שבא לחפש ספרים יהודיים שנשארו לפליטה. הוא נדד בחיפושיו מארמון לארמון ומ ספריה לספריה, וגם אל כנסיות הגיע. הוא ידע לספר על נסיעותיו ועל מאר רעות ומעשים מזעזעים שקרו לו, והערב עבר במין מיסטיית, מין תלישות, המלווה ואני לנו בחדר מרווח מאד ויפה מאד. החדר היה כת גדול, שזכורני כי באחת מפינותיו עמד שולחן צנק, 12 כסאות וספה - והם נראו כצעצועים. ישנו שינה טובה ועמוקה, וקמנו רעננות להמ" שיד בדרךנו, כשיצאתי את החדר - ראיתי כי היה זה חדר מס' 19. לכל המ" אורע הזה אין קשר ישיר למחזה, אך מאז התהלך בי המראה ולא עזבני. רק ארבע שנים לאחר מכן, קם והיה ספור מעשה "בעלת הארמון". לא נתכוונתי, ואף לא בחרתי את צורת הדרמה לנושא זה, - הוא היה פתאם לפני, שלם על ספרו, בנינו ואף על הנפשות הפועלות בו. כתבתי מערכה ומחצית המערכה, שלא מצאו חן בעיני. הנהתי את כתב היד

אחת הדמויות הבולטות הפוריות בשי" רחבו, בספרותנו וגם בתיאטרוננו - היא המשוררת לאה גולדברג. שירתה, שירי יל" דים, אהבה וטבע - נפלאים בעדינותם בעושרם הלשוני והמוזיקלי, ובפשטותם הרבה. הרגומיה - תרגומי-מפת, כך כפי רוזה וכך בשירה, רבים המחזות שתרגמה לאה, והם מן המעולים שהועלו על במו" תינו.

לאה גולדברג הנה גם אחת הדמויות הסמפטיות שבין סופרינו. עדינת-עם, מנומסת, משכילה מאד ושקטה מאד. התי סרציות - אלה תמצאו רק בשירה, אך גם בהם נסוך השקט העמוק - הדות-היים רוגעה, מאופקת, כבכל אישיותה. אהובה היא על כל הבא עמה במגע ונערצת ע"י הלמידה.

הג כפול לה בימים אלה, "בעלת האר" מון" שלה בקאמלי והנרי הרביעי (לפיר" גדלו - בתרגומה הנפלא) ב"הבימה", ע"כ פנינו אליה בבקשה לספר לקוראינו על עבודתה, על חייה, ועל כל מה שתחפוץ לשוחח, אך היא נסחה להתחמק משיחה בתירוצים שונים.

לאחר שהסכימה אתנו, כי יש באינטרוויו עם סופרים כדי להגדיל את ענינו של הקהל בחיי התרבות והספרות, החלה לאה לספר, והדבר הראשון שנודע לנו הוא, כי עומרת היא לעקר מת"א (עיר מוגוטרנית במרמאי; רחוב אחד כמשנהו: בית קופסה ועוד בית קופסה). לירושלים (שם יש נוף, אפשר שם ללכת ברגל. אני אוהבת לטייל, להלך לאטי...).

"מה תעשי בירושלים? מה על עבודתך?" "עיקר עבודתי כיום הוא בירושלים. אני מרצה באוניברסיטה על ספרות כללית - זו השנה הרביעית. בעבודתי האחרות, כחברת מערכת "על המשמר" ובספרות הפועלים - אוכל להמשיך גם משם".

"ובתיאטרון?" "למעשה איני עוסקת עכשיו הרבה בתי אטרון, אם כי פעם היה הוא עיקר עבודתי. משך עשר שנים הייתי מבקרת תיאטרון, עסקתי גם בתרגומי מחזות, שלוש שנים עבדתי כדרמטורגית ב"הבימה", תמיד עסקתי ועודני עוסקת בהיסטוריה של תיאטרון, ערכתני ירחון לעניני הבמה. אני אוהבת תיאטרון ונמשכת אליו בלי הרף, כך תמיד. אני יוצאת בדלת אחת, ונראה לי: די, כעת אתמסד לעבודה זו או אחרת ואחן לה כל זמני ומרצי, - ומיד אני נכנסת בדלת אחרת".

"בעלת הארמון" אינו המחזה הראשון שנכתב על ידה.

"כשהייתי צעירה מאד, כתבתי מחזה איום: "ים בחלון". היה זה מחזה איבסני על הווי הארץ. הכל היה הרמוני כל-יך, ממש שלמות של רע. גם הקהל וגם הב" קורת היו בדעה אחת - שהמחזה רע. ובצדק. זכורני שקיבלתי אז הרבה מאד פרחים. למחלתו נודמנתי להנות אשר בה נקנו רוב הפרחים (סמילא לא היו יותר שתיים-שלוש הנויות פרחים בעיר), ובעלי החנות ברכוני להצלחתי הגדולה. כל כך הרבה פרחים שלחו לך", אמרו לי. "איו הצלחה הייתה לכם השבתי בלבי". מאז פחדתי לעסוק בכתיבת מחזות. אמנם - עשיתי נסיונות, אך שמרתים לעצמי, לא הראיתים לאיש. יש בי פחד מפני השו" פות הו - הנקראת תיאטרון. התיאטרון הנו תאמנות הפחות פרפקטיה מכל סוג אמנותי אחר. כאן נתונה ההצלחה בידי גורמים רבים: הצייר, פועל הבמה, החש" מלאי, התומורת (ולא נדבר ככ" בבמאי ובשחקן), והם הקובעים את גורל המחזה. מסוכן לומר זאת - אך הסופר, או ליתר דיוק המחזה, אינם תמיד הקובעים העיק" ריים בשותפות הגדולה. הנאה רבה הייתה לי, על כך, לעבוד עם הבמאי גרשון פלוט" קין, שביים את "בעלת הארמון". אני רוצה להיות בונה ההצגה", היה אומר, "המחזה הוא של הסופר", הוא השתדל להבין, להבהיר לעצמו מה היתה כוונתי לומר, ורק אחרי כן העביר זאת לשפת ול" פונקציה של הבמה. בעבודתי עם פלוטקין, שניתי הרבה בפרטי המחזה והתפקידים. הפחלתבות רבה גם מחקתי הרבה. העירי